

ню компетенції навчатися протягом життя, викликати інтерес до отримання інформаційних повідомлень та відтворення власних (так звана інформаційна прогалина – невід’ємна складова інтерактивного обміну інформацією).

Отже, використання мультимедійних технологій значно розширює та урізноманітнює програму вивчення іноземних мов, надає доступ до різноманітних автентичних матеріалів, розширює мотивацію студентів до навчання, надаючи їм можливість працювати над мовою у зручному для них темпі, що сприяє, таким чином, індивідуалізації навчання. З метою формування ІКК студентів немовних спеціальностей на заняттях з іноземних мов доцільно застосовувати такі методи навчання як імітаційні, які передбачають, як правило, навчання професійним умінням і навичкам та пов’язані з моделюванням професійної діяльності, інакше кажучи, імітуються як ситуація, так і сама професійна діяльність; неігрові, що передбачають аналіз конкретних ситуацій; вирішення ситуаційних задач; вправи на виконання індивідуальних завдань; ігрові (рольова, ділова гра). У межах нашого дослідження зупинимося на одному з найбільш ефективних інтерактивних методів навчання, який набув особливого поширення – «Кейс-стаді» (метод аналізу конкретних ситуацій). Він ґрунтується на концепції розвитку розумових здібностей студентів і спрямований на розвиток творчого мислення. «Кейсом» може стати будь-яка ситуація спілкування (в тому числі професійна ситуація), що вимагає її негайного вирішення шляхом обговорення, тобто за допомогою знання ІМ «кейси» наповнені професійним змістом і передбачають поєднання знання ІМ та професійної компетентності студентів того чи іншого напрямку підготовки.

На нашу думку метод «Кейс-стаді», що реалізується у вигляді конкретної форми, наприклад, презентації, рольової або ділової гри, круглого столу, проекту, сприяє успішній реалізації низки освітньо-виховних цілей, якими є: отримання невідомої раніше інформації; розвиток компетентності та вміння працювати з літературою; виховання відповідальності за свою роботу, удосконалення комунікативних навичок; розвитку творчих здібностей; налагодження надійних зв’язків у колективі, впевненості в собі.

Метод «кейсу» сприяє формуванню у студентів немовних спеціальностей ІКК, оскільки, по-перше, «кейси» дозволяють спиратися на міждисциплінарні зв’язки і створити наближене до реальності професійне середовище, що дозволяє поєднати навчання ІМ із використанням студентами набутих ними професійних навичок та вмінь.

По-друге, наближеність до реальних ситуацій підвищує вмотивованість студентів, дозволяючи подолати психологічні бар’єри, які виникають при відпрацюванні аналогічних мовних навичок у традиційному навчальному середовищі.

По-третє, аналіз «кейсів» вимагає від викладача певної позааудиторної та аудиторної підготовки, яка є ефективним видом навчальної діяльності. Як свідчить практика, студенти більш відповідально й творчо готуються до розбору «кейсу», виконуючи певну кількість навчальних завдань, які за традиційних умов сприймалися ними формально.

Таким чином, здійснений аналіз наукових джерел свідчить про те, що ефективність формування ІКК у студентів немовних спеціальностей та становлення їх як компетентних і конкурентоспроможних фахівців залежить від вибору методів навчання ІМ. Застосування інтерактивних методів у навчанні ІМ студентів немовних спеціальностей має ряд переваг, оскільки завдяки їм студент займають активну позицію, що передбачає не лише засвоєння знань з мови, а й сприяє навчанню професійно-орієнтованого спілкування.

Література:

1. Азарова Н. В. Використання інформаційних технологій навчання у вищих юридичних закладах освіти / Н. В. Азарова. – [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://intkonf.org/azarova-nv-vikoristannya-informatsiynih-tehnologiynavchannya-u-vischih-yuridichnih-zakladah-osviti/>
2. Андрущенко В. П. Стратегія освіти (За матеріалами звіту відділу філософії та прогнозування розвитку освіти Інституту вищої освіти АПН України, 2006) / В. П. Андрущенко // Вища освіта України. – 2006. – № 3. – С. 5–9.
3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. укр. вид. : д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколасва]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Концепція стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-21 роки. – 23 с.
5. Корнеева Л. И. Современные интерактивные методы обучения в системе повышения квалификации руководящих кадров в Германии: зарубежный опыт / Л. И. Корнеева // Университетское управление: практика и анализ. – 2004. – № 4(32). – С. 78–83.
6. Кузибецкий А. Управленческая культура: лидер и его команда / А. Кузибецкий, Н. Рождественская // Народное образование. – 2001. – № 6. – С. 50–64.
7. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. Пометун, Л. Пирожниченко. – К. : Видавництво А.С.К, 2004. – С. 7, 11, 19, 224.
8. Портал сучасних педагогічних ресурсів: Пашивкіна К. В., Мартиненко М. Ю. Організація самостійної роботи студентів у ВНЗ засобами інформаційних технологій. [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://intellectinvest.org.ua/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_vypuski_n1_2010_st_15/
9. Програма з англійської мови для професійного спілкування [кол. авторів Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок, В. О. Іванішева та ін.]. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.
10. Ярова О. Б. Формування англомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей засобами електронної комунікації. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://intkonf.org/k-ped-n-yarova-ob-formuvannya-anglomovnoyi-komunikativnoi-kompetentnosti-studentiv-nemovnih-spetsialnostey-zasobami-elektronnoyi-komunikatsiyi/>

УДК 378.4.881.111.1

О. А. Брона, Р. І. Комар, Л. В. Сологуб,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

НАВЧАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ

Статтю присвячено питанню оволодіння студентами природничих спеціальностей фаховою термінологією в процесі вивчення англійської мови для спеціальних цілей. Визначено основні критерії вивчення лексичного матеріалу, розглянуто різні типи лексичних вправ, необхідних для поповнення та закріплення термінологічного галузевого вокабуляру майбутнього фахівця.

Ключові слова: англійська мова для спеціальних цілей, професійна компетенція, мовна компетенція, лексична компетенція, термінологія.

Статья посвящена проблемам овладения студентами естественных факультетов специальной терминологией в процессе обучения английскому языку профессионального направления. Определены основные критерии изучения лексического материала, рассмотрены различные типы лексических упражнений, необходимых для пополнения и закрепления терминологического отраслевого вокабуляра будущего специалиста.

Ключевые слова: английский язык профессионального направления, профессиональная компетенция, языковая компетенция, лексическая компетенция, терминология

The article focuses on the problems of vocabulary skills developing in students of natural sciences at ESP classes since the acquisition of vocabulary is a fundamental and important component in gaining professional competence. The main stages of teaching subject specific vocabulary, namely, 1) new lexical items introduction, 2) vocabulary consolidation and practice, and 3) vocabulary mastering in the given specific learning situation are presented. The authors describe various types of lexical exercises for enriching students' scientific vocabulary. The exercises were developed and combined into the course books «English for Physicists», «English for Geologists», and «English for Biologists». The course books have been used in the process of ESP teaching for several years and proved to be successful. The authors suggest the use of a variety of exercises within each stage of specific vocabulary teaching that would appeal to learner's different aims. For this purpose, the best types of vocabulary exercises to present new terminology items are grouping exercises and those aimed at producing phrases based on newly acquired items with the focus on teaching correct item pronunciation. To consolidate and practice terminology vocabulary the authors suggest using the exercises of receptive, productive and communicative character (e.g., guessing the meaning of target terminology in the text, processing specific vocabulary with varied associations, finding the mistakes in a piece of text and correcting them, etc.). Creative tasks (e.g., pair work, group work, project presentation and its discussion, etc.) proved to be a successful tool to be used at the third stage of integrating ESP vocabulary into a learner's language system.

Key words: ESP, professional competence, language competence, lexical competence, terminology.

Постановка проблеми. В сучасних умовах прискорення інтеграційних процесів у світовому професійному просторі посилюється проблема іншомовної професійної компетенції майбутніх фахівців. Згідно з положеннями Болонської конвенції, прийнятої в 1999 році і підписаної Україною в 2005 році, приєднання нашої держави до європейського освітнього простору передбачає мобільність студентів, а пізніше – кваліфікованих фахівців та науковців у межах світового освітнього та професійного простору. Для досягнення цієї мети студент повинен володіти, окрім певної професійної компетенції, й належним рівнем володіння іноземною мовою професійного спілкування, тобто іншомовною професійною компетенцією. Це повністю узгоджується з Загальноєвропейськими рекомендаціями, за якими «користувачі мови – це члени суспільства, які мають виконувати певні завдання у певних умовах, специфічному оточенні та в окремій сфері діяльності і, завдяки реалізації комунікативних мовленнєвих компетенцій, досягати бажаного результату» [5, с. 34]. Важливою складовою даного процесу є оволодіння студентами вищів термінологією відповідної галузі, оскільки, на думку Дж. Річардса, словник та лексичні одиниці знаходяться в центрі комунікативного процесу [8, с. XI].

Огляд останніх досліджень. Проблеми формування лексичної компетенції потрапили в поле зору вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, Н. К. Склярєнко, Н. О. Микитенко та Ю. І. Пассов визначили загальні принципи організації процесу навчання лексики, О. Б. Тарнопольський, С. П. Кожушко, О. В. Тинкалюк досліджують специфіку використання лексики у навчанні англійської мови майбутніх економістів, О. П. Зеленська – майбутніх юристів тощо.

Метою нашої статті обрано систематизацію лексичних вправ, спрямованих на засвоєння термінологічного вокабуляру студентами природничих спеціальностей вищів.

Виклад основного матеріалу. Розширення лексичного запасу в процесі вивчення англійської мови для спеціальних цілей є одним з головних аспектів її викладання. Процес засвоєння фахової термінологічної лексики студентами природничих спеціальностей передбачає вивчення загальнонаукової термінології та оволодіння термінологією конкретної науки, оскільки, як зазначає російський дослідник В. М. Лейчик, термінологія посідає центральне місце, є семантичним ядром мови науки [7]. Термінологічна лексика необхідна студентам для читання автентичних фахових текстів з метою отримання потрібної інформації та подальшого спілкування із закордонними колегами-фахівцями, для написання наукових робіт і представлення їх в міжнародних професійних виданнях тощо. Викладач англійської мови за професійним спрямуванням повинен знати лінгвістичні особливості термінологічної лексики, вміти застосувати певні види вправ для активізації її подальшого вживання в усному та писемному мовленні.

Як зазначає О. П. Зеленська, підвищену увагу викладачів до розвитку лексичної компетенції студента можна пояснити наступними факторами:

- від ступеня володіння лексикою залежить змістова сторона висловлювання;
- неоднорідність лексики, необхідної для запам'ятовування;
- засвоєна лексика є базовою;
- навички щодо використання одиниць мовного матеріалу є важливим компонентом головних видів мовленнєвої діяльності – читання, письма, аудіювання та говоріння [6, с. 199–200].

Формування лексичної компетенції в процесі навчання англійській мові для спеціальних цілей відбувається під час роботи із фаховими текстами, які, на думку української дослідниці К. Я. Кусько, «є засобом становлення професійної, точніше мовнопрофесійної майстерності майбутніх фахівців» [4, с. 13].

Викладачами кафедри іноземних мов для природничих факультетів ЛНУ імені Івана Франка створено комплекс навчальних посібників з іноземної мови для природничих спеціальностей, які застосовуються в процесі викладання англійської мови для спеціальних цілей. Обсяг термінологічної лексики, представленої у даних посібниках, є достатнім для забезпечення комунікації студентів в межах тематики спілкування, визначеною програмою з англійської мови за професійним спрямуванням. З метою засвоєння та закріплення термінологічної лексики укладачами було запропоновано низку лексичних завдань, враховуючи послідовність операцій із засвоєння термінологічної лексики: введення термінологічної одиниці та засвоєння її значення (перший етап) → закріплення термінологічної одиниці в пам'яті студента (другий етап) → практичне застосування терміна, розвиток творчих вмінь використання фахової лексики в підготовленій і спонтанній комунікативній ситуації (третій етап).

На першому етапі доцільним є застосування вправ репродуктивного характеру на номінацію та диференціацію лексичних одиниць, на їх підстановку та трансформацію, підбір відповідників рідною мовою. Вправи даних типів сприяють первинному накопиченню обов'язкових та потенційно-обов'язкових термінологічних лексем, необхідних для читання фахової літератури та спілкування англійською мовою у сфері певної спеціалізації, що відповідає меті курсу і програми з іноземних мов для природничих факультетів вищих навчальних закладів. Останнє обумовлює відбір матеріалу з огляду на поняттєво/концептуально-базовані навчальні курси (на відміну від функціонально-базованих), в ході яких студенти

повинні оволодіти способами висловлення основних терміно-номінацій базових наукових концепцій, наприклад, властивості та форми, місцеположення/розташування у просторі, структура, вимірювання, процес.

Практична апробація матеріалу та завдань, які знайшли своє подальше відображення у підручниках з англійської мови для студентів фізичного [1], геологічного [2] і біологічного [3] факультетів, довела, що найкращим типом вправ першого етапу є групування та побудова фраз/словосполучень з новими словами, при цьому нові терміни подаються за наступною схемою, яка має наступний вигляд: термін англійською мовою, (транскрипція), тлумачення англійською мовою, переклад рідною мовою. Оскільки існують певні складнощі з належним артикулюванням термінів, у посібнику для геологів транскрипцію подано у таблиці базових термінів, у посібнику для біологів її винесено у глосарій, а у посібнику для фізиків вона відсутня. Робота на занятті довела доцільність включення еталону вимови у вправи, що містяться у посібнику, оскільки студент відразу сприймає правильний варіант аудіально, візуально чи в інтегрований спосіб, що обумовлено різними типами пам'яті.

Вправи на групування виконуються в інтерактивному форматі, наприклад, виокремити слова які відносяться до базової наукової концепції «форма», «процес», «структура» у вигляді лексико-семантичної карти. Після цього відбувається активація нової лексики у самостійно складених фразах/словосполученнях/реченнях, причём практика доводить, що якщо студент використовує нову лексему у не властиво термінологічному контексті, то процент її запам'ятовування зростає.

Другий етап передбачає закріплення термінологічної одиниці в пам'яті студента, а також її активне вживання у реченнях/понадфразових єдностях. Отже, на цьому етапі доцільно використовувати вправи рецептивно-продуктивного, умовно-комунікативного та комунікативного характеру, які сприяють виявленню в текстах визначень або пояснень активної термінологічної лексики, розумінню значень лексем у контексті, відтворенню термінів та продукуванню споріднених з ними або однокореневих слів. Наприклад, студентам пропонується здогадатися значення невідомих слів у тексті, встановити асоціативний зв'язок між термінами, добрати відповідні лексичні одиниці з огляду на умови здійснення комунікації, правильно поєднуючи слова при формулюванні своїх висловлювань, знайти у тексті необхідну інформацію для обґрунтування своїх думок, підготувати тези або скласти план тексту з метою подальшого його обговорення. Вміння, набуті в ході виконання таких завдань, дозволяють студентам підготуватись до вищого, тобто продуктивного етапу роботи з терміно-лексемани. Семантизація фахової лексики в такому вигляді забезпечує більш високий рівень оволодіння мовою фаху і скерована на розвиток мовної і смислової здогадки, а також на вміння орієнтуватися в незнайомому іншомовному тексті.

Оскільки зміст англійських текстів у згаданих підручниках тематично узгоджується зі змістом спеціалізованих курсів того чи іншого факультету, то іншомовна термінологія інтегрується з фаховими знаннями студентів, а отже, є підґрунтям для формування комплексу внутрішніх і зовнішніх мотивів до оволодіння англійською спеціалізованою лексикою з огляду на обрану спеціальність.

Метою третього етапу є вдосконалення використання нових лексичних одиниць на рівні тексту. Досягнути цього можна за допомогою, наприклад, виконання післятекстових вправ, тобто вправ рецептивно-продуктивного та комунікативного типу. В цьому випадку завдання студента – автоматизація використання засвоєних терміно-лексем і словосполучень у як підготованому, так і спонтанному мовленні. Доцільність виконання таких завдань полягає у парній та груповій формах мовленнєвої взаємодії. Вживання засвоєної термінологічної лексики у парах, невеликих групах і колективно у дискусії за темою опрацьованого тексту, при проведенні презентації забезпечує досягнення необхідного рівня сформованості комунікативної компетенції. Окрім того, післятекстові завдання направлені на контроль розуміння змісту, на стиснення, скорочення та інтерпретацію тексту і вміння висловити особисту думку щодо теми тексту, виходячи з базових знань, отриманих на заняттях зі спеціальних предметів. Наприклад, беручи до уваги завдання одного з видів наукової комунікації – письмової комунікації – студентам пропонується подати звіт з проведеної лабораторної роботи (lab report). Оскільки такий тип текстів безпосередньо стосується обраного фаху, комунікативна настанова, тобто готовність виконати поставлену задачу, є доволі високою. В якості додаткової мотивації в цьому випадку можна надати студентам можливість відтворити (якщо дозволяють умови) дослід, опис якого вони подають у звіті, коментуючи свої дії англійською мовою. Такий комплексний синтез усного і писемного мовлення має певне виховне значення, робить процес вивчення термінологічної бази неординарним, гнучким і професійно зорієнтованим та особистісно вмотивованим, оскільки через навчальну діяльність на заняттях з іноземної мови наближено відтворює майбутнє науково-професійне робоче середовище, вимагає фахових знань та мовних навичок.

Застосування всіх трьох етапів засвоєння терміно-лексем сприяє встановленню контекстуальних лінгвістичних (когерентних) та, відповідно, логічних (когерентних) зв'язків, оскільки і перший, і другий компонент є надзвичайно важливим для розуміння наукового фахового тексту, його певних конструктивних частин і структури загалом.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Загалом знання та оволодіння студентами термінологічною лексикою відіграє важливу роль у викладанні англійської мови для спеціальних цілей. Вдале поєднання різних видів завдань допомагає студентам розпізнавати та розуміти фахову термінологію, вживати її у потрібному контексті, будувати власну фахову культуру. Перспективою подальших розвідок вважаємо створення системи вправ, спрямованих на роботу з фаховими словниками, удосконалення творчих та комунікативних завдань для ефективного засвоєння термінології в процесі вивчення англійської мови для спеціальних цілей.

Література:

1. Брона О. А. Англійська мова : навч. посібник / О. А. Брона, Л. В. Сологуб, О. Я. Цурковський. – Львів : ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 340 с.
2. Брона О. А. Англійська мова для геологів : навч. посібник / О. А. Брона, О. А. Шумська. – Львів : ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 123 с.
3. Волгін С. О. Англійська мова для біологів : навч. посібник / С. О. Волгін, М. С. Козолуп, Р. І. Комар. – Львів : ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 248 с.
4. Дискурс іноземномовної комунікації / заг. ред. К. Я. Кусько. – Львів : Видавництво Львівського національного університету імені Івана Франка, 2002. – 495 с.
5. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
6. Зеленська О. П. Формування лексичної компетенції в процесі навчання англійської мови для спеціальних цілей курсантів ВНЗ МВС України / О. П. Зеленська, А. В. Посохова // Культура народів Причорномор'я. – 2007. – № 110, Т. 1. – С. 198–200.
7. Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура / В. М. Лейчик. – 4-е изд. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 256 с.
8. Richards J. Series editor's preface / J. Richards // Schmitt N. Vocabulary in language teaching. – Cambridge : Cambridge university press. – P. i-xiii.